

AB Sürecinde Türkiye'nin İnsan Hakları ve Milli Kimlik İkilemi*

Turkey's Dilemma between Human Rights and National Identity in the EU Process

Sertan AKBABA**

Öz

Dünya genelinde insan hakları politikaları alanında yaşanan hararetli tartışmalar, özellikle post-Helsinki döneminde Türkiye'de de kamuoyunu çokça meşgul etmektedir. Tartışmaların merkezinde insan haklarını geliştirme ve genişletme çabası yatmaktadır. Ne var ki Avrupa Birliği (AB) hedefi doğrultusunda Türkiye'nin insan hakları politikasını iyileştirme faaliyetleri bir bakıma Türk kimliği ve milliyetçiliği ile sınılanması anlamına gelmektedir. Zira Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kuruluşundan itibaren sarmalayan baskın milliyetçi algı AB değerleri ve insan hakları ile çatışır durumdadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de insan hakları mevzuatının geliştirilmesine paralel olarak neden toplumsal barışın tesis edilemediği sorusunu tartışmaktır. Türkiye'de AB adaylık süreci ile başlayan, reform paketleri, anayasal değişiklikler ve demokratikleşme süreciyle devam eden dönüşümün günümüzde yaşandığı ve hatta durduğu görülmektedir. Bu durumun önemli sebeplerinden biri, Rawls'un adalet kuramında ortaya koyduğu örtüşen uzlaşma prensibinin yoksunluğudur. Bu yüzden, iyi niyetle başlatılan girişimler farklılıkların farkındalığı kertesinde kalmakta, 'tanıma' yönünde gerçekçi adımlar atılmamaktadır. Bu çalışma, toplumun tüm fertlerini kucaklayan bir vatandaşlık modeli tesis edilmediği sürece söz konusu girişimlerin sonuç vermeyeceğini ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Adalet Teorisi, AB, İnsan Hakları, Kimlik Siyaseti, Milliyetçilik

Abstract

Fervent debates on human rights policies around the world have occupied the public opinion in Turkey especially in the post-Helsinki period. In the center of the debate lies the efforts to develop and expand human rights. However, Turkey's efforts to improve its human rights policies in line with its EU membership goal also means Turkey's trial with Turkish identity and Turkish nationalism. For the dominant nationalist perception, which has encapsulated the Turkish Republic since its establishment, is clashing with the EU values and human rights. The aim of this study is to discuss why social peace has not been established despite the improvements made via human rights legislation. It is observed that Turkey's transformation that started with its EU candidacy and continued with the reform packages, constitutional amendments and democratization process has now slowed down or even has come to a halt. One of the primary reasons of this final situation is the lack of 'overlapping consensus' introduced by Rawls in his theory of justice. As a result, initiatives with good intentions reach the level of awareness of differences but not cause realistic steps to be taken for 'recognition'. This study argues that, unless a citizenship model embracing all members of society is established, the cited initiatives will not result in lasting solutions.

Key Words: A Theory of Justice, EU, Human Rights, Identity Politics, Nationalism.

* Makale Geliş Tarihi: 18.04.2016, Kabul Tarihi: 30.03.2017

** Yrd. Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi, İ.İ.B.F, Uluslararası İlişkiler Bölümü
E-mail: sertan.akbaba@ahievran.edu.tr

GİRİŞ

2000'ler ile beraber dünyada insan hak ve özgürlükleri alanında bir takım duraksamalar olduğu görülmektedir. 11 Eylül'ün yaratmış olduğu kırılma özellikle insan hakları alanında bir takım değişimleri ve hatta zaman zaman bir takım sınırlamaları beraberinde getirmiştir. Kırılmanın merkezinde yatan sebeplerden birinin, insan haklarının milli kimlik politikalarıyla çatışması olduğu söylenebilir. Özellikle soğuk savaş sonrası, alt-kimliklerin önem kazanıp ulusal aidiyetlerin sorgulandığı bir dönemde Türk kamuoyunda da benzer tartışmalar yaşanır olmuştur. Alt-üst kimlik tartışması içinde 'Türkiyelilik' 'Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı' gibi kavramlar ileri sürülmüş, vatandaşlık modelinin kapsayıcı olması ve yeniden değerlendirmeye alınması gündeme gelmiştir. Türkiye'nin AB hedefi doğrultusunda önem kazanan çoğulcu demokrasi, çok kültürlülük, azınlıklar, toplumsal cinsiyet gibi temel meseleler üzerinde tartışmalar yapılmakta olup tüm bu tartışmalarının kesişim noktasını *insan hakları* oluşturmaktadır. Modern toplumların homojen bütünler olmadığı ve ulus içinde yaşayan farklı etnik, kültürel, dinsel grupların varlığı tartışma götürmez bir gerçektir. 1990'lar sonrası dünya konjonktürü alt-kimliklerin daha görünür olmasını ve tanınmaya yönelik isteklerin fazlaca işitilmesini sağlamıştır. Bu süreç tanınma ve vatandaşlık bağı üzerinden eşit haklara sahip olma gayreti biçiminde ifade edilebilir.

Nihai hedefte ise farklı kimliklerin çeşitliliğini ortaya çıkarma ve vatandaşlık bağı üzerinden daha kapsayıcı bir Anayasal kimliğe ulaşma arzusu bulunmaktadır. Zira insan kimliğini ve beraberinde insan haklarını korumanın en önemli yolu bunları Anayasal güvence altına almaktır. Bu bağlamda Rawls, haklar yüzyılı olarak nitelediği çağımızda "insan haklarını korumanın, bir rejimin meşruiyetinin gerekli şartıdır"¹ demektedir. Çalışmada adalet kuramına yer vermemizin sebebi, söz konusu kuramın, Türkiye'nin hem AB hedefini hem de insan hakları politikasını yönetememesi konusunda teorik altyapıya dair ipuçları sunmasıdır. Bu noktada, kuramın ileri sürdüğü "iyinin karşısında doğrunun önceliği" (Priority of Rights), "Orijinal Pozisyon" (Original Position), ve "Bilgisizlik Peçesi" (Veil of Ignorance) kavramlarına çalışmamızda yer verilmiş ve Türkiye'de haklar bağlamında 'onaylanma' ve fakat 'tanınmama'² sorunu tartışmaya açılmıştır. Rawls'un adalet kuramı çalışmamızda yer verdiğimiz bilgilerle sınırlı olmayıp çok daha geniş bir alana yayılmaktadır. Ne var ki, bu çalışmada kuramın özellikle insan haklarını ele alışı ve uzlaşma kültürüne zemin teşkil edişi üzerinde durulacaktır.

1 John Rawls, "The Law of Peoples", (Haz.) Stephen Shute & Susan Hurley, *On Human Rights*, Basic Books, NY 1993, s. 71.

2 Kimlik ve Tanınma siyaseti üzerine literatürde zengin bir tartışma mevcuttur. Bazı eserler için bkz. Charles Taylor "Tanınma Politikası", Amy Gutman (haz.) *Çokkültürlülük: Tanınma Politikası*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2014. Jürgen Habermas, *Öteki Olmak, Ötekiyle Yaşamak*, (Çev. İlknur Akla), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002. Gerd Baumann, *Çokkültürlülük Bilmececi Ulusal, Etnik ve Dinsel Kimlikleri Yeniden Düşünmek*, (Çev. Işıl Demirakın), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006. S. Sassen "Towards Post-National and Denationalized Citizenship" E. Işın ve B. Turner (haz.) *Handbook of Citizenship Studies*, Thousand Oaks, London 2003b.

Görüş

Çalışmada ortaya koymayı hedeflediğimiz şey, AB'nin insan hakları bütütunun birliğe aday ülkelerden biri olan Türkiye'yi nasıl etkilediğini ve adaylık sürecinde Türkiye'nin insan hakları karnesinin ne durumda olduğunu Türkiye'deki milli kimlik algısı bağlamında sorgulamaktır. AB tarafından sıklıkla tekrarlanan, aday ülkelerin yalnız hukuki ve ekonomik yükümlülükleri sağlamanın yeterli olmayacağı, aynı zamanda onlara sosyal ve siyasal hayat içinde işlerlik kazandırmak gerektiği ilkesi dikkate değerdir. Bu ilke ise yine AB'nin çokça telaffuz ettiği demokratik siyasal hayatın tam işlerliği prensibini gerekli kılmaktadır. Türkiye AB hedeflerini ortaya koyduğu 2001 yılı Ulusal Programında³ bu yükümlülüklerini açıkça beyan etmiştir. AB'nin, Türkiye'nin demokratikleşme sürecine ve insan hakları alanında atılan adımlara yaptığı katkılar yadsınamaz. Demokrasinin varlığı için birinci kuşak haklar (seçme ve seçilme hakkı, ifade, din, vicdan hürriyeti vb.), demokratik hayatın işlerliği ve toplumsal uzlaşma içinse ikinci kuşak haklar (kültürel haklar, çalışma hakkı vb.) hayati derecede önemlidir. Türkiye'de 2002 yılında başlatılan reform süreci demokratikleşme süreciyle devam etmiştir. Ne var ki bu süreçlerin başlangıçta ortaya konan hedefleri karşılayamadığı açıktır. Bunun temel iki sebebi üzerinde durulabilir. Birincisi, süreçlerin birinci kuşak haklar temelinde ele alınması ve en az birinci kuşak haklar kadar elzem olan ikinci kuşak haklara yeterince odaklanılmamasıdır. İkinci sebep ise demokratikleşme sürecinde toplumun belli bir kesimine tanınan hakların sırf iyi niyet göstergesi gibi ortaya konması ve zaman zaman bir takım pazarlıklara konu edilmesidir. Oysa, Rawls'un ifadesiyle, "Adaletin sağlamış olduğu haklar siyasi pazarlığa veya toplumsal çıkar hesaplarına bağlı değildir. ... Bir adaletsizliğe ancak ve ancak daha büyük bir adaletsizlikten kaçınmak için müsamaha gösterilebilir."⁴ Türkiye'nin karşılaştığı sorunların üstesinden gelememe nedeni, hukuki mevzuatı belirli standartlara ulaştırırken, toplumsal tabanda bireyler ve gruplar arasında toplumsal uyum ve huzuru temin etmekte başarılı olamayıdır.

Söz konusu başarısızlığın temelinde 'güvensizlik' kaygısı yatmaktadır. Şöyle ki, Türkiye'de kimlik olgusuna değinildiği vakit konu ister istemez 'Kürt kimliği', 'etnik/ayrılıkçı milliyetçilik' 'Kürt Sorunu', 'Güney Doğu Anadolu Sorunu' gibi başlıklara dönüşmektedir. Oysa kimlik olgusu çok daha geniş bir yelpazede toplumsal cinsiyet, azınlıklar, göçmenler gibi farklı boyutları ile ele alınmalıdır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin AB adaylığının, özellikle insan hakları açısından ulusal kimlik algısını ne ölçüde ve nasıl etkilediğini araştır-

3 Ulusal Program'ın giriş bölümünde Türkiye, AB hedefini şu şekilde ortaya koymuştur: "... başta insan hakları ve demokrasi alanlarında olmak üzere, Avrupa Birliği müktesebatı niteliğindeki evrensel normlar ile Avrupa Birliği ülkelerinin uygulamalarına daha fazla uyum sağlamak amacıyla, gerekli tüm uluslararası sözleşmelere taraf olacak ve bunların etkin şekilde uygulamasını sağlayacak tedbirleri alacaktır". Türkiye 2001 Yılı Ulusal Programı, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=195=1>

4 John Rawls, *A Theory of Justice*, Oxford University Press, Oxford 1985 s. 3-4.

Gazi

Akademik
Bakış

97

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

maktır. Kimlik ile insan hakları arasındaki ilişkinin temel noktası vatandaşlıktır. Rawls'un vurguladığı üzere, "Devlet eşit yurttaşlardan oluşan bir yapıdır"⁵ ve kamu adına önemli olan, farklılıkların çatışmaya dönüşmediği ya da dönüştürülmediği, karşılıklı güven ve sadakatin tesis edildiği bir ortamın varlığıdır. Dolayısıyla, kamu adına iyi ve faydalı olan, devletin ideolojik kalıpları içinde değil, vatandaşların ortak tutum ve anlayış paydasında geliştirecekleri 'paylaşılan iyilik' içinde aranmalıdır.

Modern toplum anlayışının en önemli özelliği toplumların içinde barındırdıkları farklılıkların hukuksal zeminde benimsemesi ve karşılıklı saygı erdemi-ne konu kılmasıdır. Sosyal ve siyasal alanda farklı düşüncelerin serbestliği tek bir görüş veya ideolojinin tahakkümü altında ezilmedikleri sürece mümkündür. Bu sebeptendir ki sosyal ve siyasal hayatın tek bir anlayış (ideoloji) doğrultusunda düzenlenmesi demokratik bakımdan makul ve kabul edilebilir olamaz. Modern ulus-devlet kurgusu içinde, Türkiye'de farklı görüş ve isteklere karşı daima mesafeli duran milliyetçi ideoloji zaman zaman insan hakları ile çatışma içine girmiş ve girmektedir. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan 1990'ların sonuna kadar seküler ve tek (mono) etnikli bir milliyetçilik hüküm sürmüştür. Fakat 1990'ların sonu ile birlikte ivme kazanan Türkiye-AB ilişkileri hem siyasal hem toplumsal hayatta dominant olan bu milliyetçiliği yavaşça dönüştürmeye başlamıştır. Yaşanan dönüşüm Türkiye'nin taahhüt ettiği demokratik adımları hayata geçirmesiyle somutluk kazanmaya başlamıştır. Esasen konunun merkezindeki 'ulus' kavramının kendisi de bir sürekliliğe işaret etmektedir ve bu süreklilik zamana bağlı sosyal ve siyasal gelişmelere paralel biçimde daha kapsayıcı olmakla sağlanabilir. Başka bir deyişle, ulusun daimiliğini sağlamanın yolu, toplumsal uzlaşının anahtarı ve hatta bir yansıması olan güçlü bir anayasa ve ortak kamusal akıldır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının önemli bir bölümü bu sebeple sorgulanmaktadır. Türkiye de insan hakları normları ile kimlik siyaseti arasında bir bocalama yaşanmaktadır. Yaşanan bocalamaya ise AB üyeliği gereği yapılan düzenlemeler ışık tutmaktadır. Bu sebeple, çalışmada 2001-2013 yılları arasında yapılan AB Uyum Yasa Paketleri, Anayasa Paketleri ve Demokratikleşme Paketine üzerinden bir okumaya gidilmiştir. Yürütülen süreç mevzuat açısından birçok gelişimi beraberinde getirirse de, özünde eşitlikçi bir anlayış olmadığı sürece toplumsal boyutta arzulanan hedefe ulaşma şansı azdır. Bu noktada vatandaşlık olgusu üzerinde durulmalı, zira Türkiye'de büyük ölçüde gözden kaçırılan husus, vatandaşlık temelinde toplumun farklı kesimlerini kucaklayacak ve kapsayacak bir siyasal tartışmanın eksikliğidir. Bu çalışma, Rawls'un önemle vurguladığı 'örtüşen uzlaşma'nın eksikliğini vurgulamakta, Türkiye'nin AB yasalarını ödünç alarak veya kendine adapte ederek hem siyasal hem sosyal hayatı arzu edilen kıvama getirebileceği yanılığını ortaya koymaya çalışmaktadır.

5 Rawls, a.g.e., 1985, s.212.

Görüş

Rawls'un 'Adalet Kuramı' ve İnsan Hakları

İnsan haklarının uluslararası boyutta ele alınması, savaş sonrası Birleşmiş Milletler (BM) çatısı altında düzenlenen ve 1948 yılında kabul edilen Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi ile başlamıştır. Sözleşme, insan haklarının önemi ve geliştirilmesine yönelik çabaların artması gerektiği vurgusuyla başlamaktadır. Fakat son tahlilde bildirge bağlayıcı olmaması sebebiyle yetersiz görülmektedir. Bu yetersizlik Avrupa devletlerini insan hak ve hukukunu düzenleyecek ve karşılayacak şekilde konuyu yeniden ele almaya itmiştir. Avrupa Konseyi (AK) çatısı altında ortaya konan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ile bireyin haklarını düzenleyen ve bu hakların korunmasına dair oluşturulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) AK üye devletleri için bağlayıcı nitelikte bir antlaşma olarak 1950 tarihinde kabul edilmiştir. AK çatısı altında gelişen AİHS yine kıta için önem arz eden bir başka uluslararası kuruluş için de esin kaynağı olmuştur. Zamanla yürütülen çalışmalar neticesinde günümüz AB projesinin de insan haklarını koruma ve geliştirme gayesi içinde olduğu görülmektedir. İnsan hakları konusunda yakın geçmişte önemli adımlar atan ve bir takım standartlar ortaya koyan AB, Avrupalılaştırma olarak da bilinen bu politikalarını sadece tam üyeler için değil aday ve potansiyel aday ülkeler için de geçerli kılma arzusundadır. Bu durum ise hedef ülkelerde değişim ve dönüşüme paralel olarak sık sık milli kimliği korumaya yönelik milliyetçi siyaset, hareketler, söylemler ile karşı karşıya kalmaktadır. Beraberinde, siyasal zeminde eşitlik (egalitarian) ilkesi veya Rawls'un tabiriyle 'kapsayıcı doktrinler' görüşü, toplulukçuluk (communitarianism) anlayışı ile mücadele içine itilmektedir. Hans Kohn tarafından geliştirilen "rasyonel batı" ile "duygusal doğu" milliyetçiliği sınıflaması⁶ geçerliliğini bugün hala korumakta olup insan hakları ve özellikle azınlıklar konusunda önemini sürdürmektedir. Batı ile özellikle AB sürecinde yakınlık içine giren Türkiye'nin, insan hakları alanında çok önemli ödevleri yerine getirmesi beklenmektedir. Fakat bu ödevleri yerine getirirken Türkiye'de milli kimliğe dair bir takım hassasiyetler gündeme gelmektedir. Avrupa'nın yayma arzusunda olduğu, liberal, demokratik, hoşgörülü 'batı' milliyetçiliği bireysel haklar üzerinden inşa edilmiştir ve bu eksenle zaman zaman Türkiye'de özellikle mevzuat değişikliklerine sebebiyet vermektedir. Günümüz çalışmalarında sorgulanan husus ise, yaşanan değişime rağmen süregelen Türk milliyetçiliğinin ne derece Batılı "liberal milliyetçilik" tanımına uyduğudur.

6 Hans Kohn tarafından geliştirilen Batı/Doğu milliyetçilik sınıflaması, iki ulus modelini ortaya koyar. Birinci grup içinde toprak ve vatandaşlık esasına dayalı olan sivil/cumhuriyetçi/liberal bir milliyetçilik anlayışı ki bu anlayış içerisinde bireylerin etnisite, din, dil gibi farklı aidiyetlerine bakılmaksızın eşit hak ve özgürlüklerden yararlanan eşit vatandaşlık okuması vardır. İkinci grup içinde ise etnik köken, soy, dil, din gibi unsurların temel referans alındığı etnik, kültürel millet anlayışı vardır. Bu okumanın içinde belirtilen öğelere sahip olmayanlar ulus kavramının dışında tutulur. Dolayısıyla Batı sınıflaması kapsayıcı bir özellik arz ederken Doğu sınıflaması dışlayıcı bir eğilim sergilemektedir. Hans Kohn, "Western and Eastern Nationalisms", in *Nationalism* (Haz.) John Hutchinson and Anthony D. Smith, Oxford University Press, Oxford 1994, s.162-5.

Gazi

Akademik
Bakış

99

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

Toplumların içinde farklılıkların kaynağı niteliğinde olan ve toplumların farklı kesimlerinin hem kendi hem de çevrelerine olan bakışlarını belirleyen veya etkileyen kapsayıcı doktrinler vardır. Rawls *adalet kuramında* ve daha sonra kaleme aldığı *Siyasal Liberalizm* eserinde demokratik hayatın işlemesi için birbirinden farklı (ve hatta birbirine zıt) doktrinlerce benimsenebilen *örtüşen uzlaşmanın* imkanını sorgulamaktadır. Anayasadan başlayarak tüm yasal mevzuat, siyasal hayat ve kurumlar üzerinde bu prensip titizlikle uygulanmalıdır, görüşünü savunmaktadır. Rawls'un adalet kuramının özünde yatan fikir, toplum içinde yer alan kapsayıcı doktrinlerden hiç birinin örtüşen uzlaşmanın kaynağı niteliğinde olmaması, doğrudan ya da dolaylı referans alınmaması ilkesidir. Örtüşen uzlaşmanın temelinde ne var, sorusunun yanıtı, ne günün koşullarına göre şekil alan bir mutabakat ne de belirli bir doktrininin güdümünde varılan bir anlaşmadır. Temelinde, toplumun farklı kesimlerinin çıkarları değil, tarafların özgürce desteklediği ortak uzlaşma prensibi yatmaktadır.⁷ Modern ulus düşüncesi içinde Rawls'un adalet anlayışı liberal milliyetçiliğe gönderme yapmaktadır. Liberal milliyetçilik Smith'in belirttiği üzere farklı etnik kökenlerin siyasi egemenlik doktrini ile bağlanmasıyla ulus kavramının gerçekleşmesini belirtmekte ve sivil (civic) bir ulus anlayışına işaret etmektedir. Etnik, dilsel, dinsel aidiyeti ne olursa olsun, bireylerin vatandaşlık bağı üzerinden bir toplum oluşturduğu kabul edilir.⁸ Özünde, Rawls'un belirttiği gibi, çoğulcu olan ve etnisite yerine vatandaşlığı merkeze alan bir görüştür.

Rawls 'çoğulculuk' ile süreç içinde yakalanması hedeflenen istikrarı önemle vurgular. Rawls'un hedefindeki düzen, eşit ve özgür vatandaşlar arasında işbirliğini amaç edinen siyasi bir adalet anlayışına dayanır. Peki bu anlayış nasıl tesis edilmelidir? Öncelikle toplumda bireylerin büyük çoğunluğunun uzlaşma eğilimi içinde olmaları ve adalet kurallarının kabulü yönünde istenç göstermeleri gerekir. Bu noktada Rawls tarafsızlık ve evrensellik çerçevesi içinde doğrunun iyi karşısında öncelikli olduğu üzerinde durmakta ve orijinal pozisyon olarak isimlendirdiği bir başlangıç durumuna işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle, hakkaniyete uygun işbirliğinin altını çizmektedir. Burada amaç siyasal iktidarı kutsamak değil, tarafların kendi amaçlarını gerçekleştirmek için özgürlüklerini ve öz saygılarını garanti altına almalarını sağlayacak bir işbirliği çerçevesi belirlemektir.⁹ Orijinal pozisyonun ilk aşaması bilgisizlik peçesidir. Bu peçe tarafların objektif olmasını garanti edecek araçlardan biridir ve eksikliği durumunda taraflar her türlü önyargı ve irrasyonel arzuya maruz kalabilmektedir. Böyle bir durumda süreç amacının dışına çıkmakta ve yönetilememektedir.¹⁰

7 John Rawls, "Justice as Fairness: Political Not Metaphysical", in *Collected Papers* (Haz.) E. Samuel Freeman, Harvard University Press, Cambridge 1999, s.390-2.

8 Anthony D. Smith, *Nationalism and Modernism*, Routledge, London 1998, s.193-5.

9 Rawls, a.g.e., 1985, s.17.

10 Rawls, a.g.e., 1985, s.137.

Rawls bu noktada demokratik toplumun üç temel özellik üzerinde yükselmesi gerektiğini belirtir. Birincisi, farklı dini, ahlaki, siyasi ve felsefi anlayışların varlığı, dahası çoğulculuk¹¹ olarak ifade edilen çeşitliliğin mevcudiyetidir. İkinci özellik, toplumlarda birden fazla kapsayıcı ve makul doktrinlerin bir arada yaşaması, tek bir doktrin tüm kamuya dayatılmamasıdır. Son özellik ise demokrasinin sürekliliği açısından bireylerin benimsedikleri doktrinler üzerinde bir siyasal adalet anlayışının kurumsallaşmasıdır. Bu noktada üzerinde mutabık olunacak adalet anlayışı Rawls'un ortaya koyduğu 'örtüşen uzlaşma' kavramıdır. Kamu adına *iyi olan* devletin belirli bir görüş ekseninde belirlediği kurallar değil, toplumun ortak uzlaşısı neticesinde ortaya çıkan değerlerdir.¹²

Örtüşen uzlaşma, toplumdaki grupların bir takım çıkarları üzerinde yükselen bir uzlaşma değil, birbirine karşıt olan anlayışların karşılıklı olarak tanındığı ve hatta desteklediği bir ortak iyi zeminidir. Bu süreçte önemli olan noktalardan birincisi devletin tarafsızlığını koruması ve makul kapsayıcı doktrinlerden birini diğerine tercih etmemesidir. İkinci husus ise Rawls siyasal adalet anlayışını farklı makul doktrinlerin birbirine eklenilebildiği bir mekanizma olarak sunmaktadır.¹³ Ne var ki, hiçbir toplum içinde barındırdığı tüm yaşam biçimlerini ya da dünya görüşlerini aynı ölçüde destekleyemez. Burada önemli olan durum makul doktrinler süzgecinden geçen görüşlerin tartışılmasıdır. Makul olandan kasıt ise rasyonel ve hakkaniyet prensiplerine uygun olan görüşlerin toplumun diğer kesimleri ya da diğer makul doktrinler tarafından hoşgörü içinde uzlaşılabilir kabul edilmesidir.

"... makul olma kamusal aklın demokratik vatandaşlık idealinin önemli bir ögesidir. Kamusal akıl düşüncesi demokratik vatandaşlık anlayışından doğmaktadır. Bu tür bir vatandaşlık iki özelliğe sahiptir. Birinci özellik bu vatandaşlığın doğumla kazanılıp ölümle kaybedilmesidir. İkincisi ise siyasal gücün kullanımında tüm vatandaşlar özgür ve eşit olarak kabul edilmektedir. Böyle bir toplumsal ilişkide istikrar makul çoğulculuk ile sağlanabilir."¹⁴

Adalet kuramının devlet anlayışına göre, toplumu oluşturan bireyler başlangıç durumunda eşit ve özgür olup, devlet adını verdiğimiz siyasal örgütlenme ile birlikte bu eşitlik ve özgürlüğün bir takım haklar üzerinden garanti altına alınması beklenmektedir. Devlet tektipleştirici, baskıcı, yok sayan, asimile eden politikalar geliştirmek yerine, farklı anlayışları, beklentileri ve görüşleri

11 Rawls'un çoğulculuk anlayışı geliştirdiği makul çoğulculuk (reasonable pluralism) üzerinden ele alınmaktadır. Toplumlarda her anlayışın bu doğrultuda ele alınmaması gerektiğini belirten Rawls, siyasal adalet anlayışına uygun ve uyum içinde olan, bir başka deyişle, eşit ve özgürlük anlayışının herkes için geçerli olduğu liberal değerler üzerinde yükselen anlayışların makul çoğulculuk içinde değerlendirilmesini ortaya koymaktadır. Bkz. Mehmet Kocaoğlu, *John Rawls Adalet Teorisi ve Temel Kavramlar*, İmaj Yayınevi, Ankara 2015, s. 93-6.

12 John Rawls, *Siyasal Liberalizm* (Çev.) Mehmet Fevzi Bilgin, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007, s.469-71.

13 Rawls, *a.g.e.*, 2007, s. 470-1.

14 Kocaoğlu, *a.g.e.*, 2015, s.104.

Gazi

Akademik
Bakış

101

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

destekleyerek onları fırsat eşitliği temelinde hayata geçirmelidir. Bu anlayış içerisinde insan hak ve özgürlükleri toplum çapında önem kazanır. 1990'lar sonrası Türkiye'sinde kesintisiz tartışılan durum budur. Devletin tarafsızlık ilkesi içinde öncülük etmesi gereken insan hak ve özgürlüklerinin yukarıda sözü edilen kapsayıcı doktrinlerden birinin gölgesinde ele alındığı, bu sebeple nihai hedefe ulaşmada sıkıntıların yaşandığı görülmektedir. Dolayısıyla devletin bireyi nasıl tanımladığından çok, bireyin kendini ne ölçüde ve nasıl tanımladığı ve dahası bunu nasıl ifade ettiği hususu önemlidir.

Bu noktada izlenmesi gereken yol, birinci aşamada, anayasal uzlaşya (*Constitutional Consensus*) varılmasıdır. Varılan bu uzlaşya dar kapsamda ele alınmamalıdır. Rawls toplumsal yaşama dair tüm boyutların burada ele alınmayacağını belirtir.¹⁵ Dolayısıyla varılacak anayasal uzlaşya tek başına yeterli olmamaktadır. Birinci aşama kadar önemli olan ikinci aşama ise toplumsal bilinç ve farkındalığın yaratılmasıdır. Kamusal olarak nitelendirilen bu süreç, çalışmamızda değinilmek istenen esas husustur toplumun eşit şartlar altında bulunduğu anayasal uzlaşyanın toplumsal hayatta yarattığı veya yaratacağı eşitliğin izdüşümü. Türkiye bu noktada yetersiz kalmakta, yasama süreci ile yakalanan ivme toplumsal hayata taşınmamaktadır. Rawls'un kamusal olarak ifade ettiği şey, kamusal akıl ve beraberinde ortaya çıkan kamusal kültürdür. Bu kamusal akıl ise müzakere ve tartışmaların adil bir zeminde sürdürülmesini temin eder. Dahası, Rawls'un önemle vurguladığı üzere, kamusal (siyasal) akıl ve kültür toplumsal kültürden farklıdır. Hedefinde, siyasal ya da toplumsal olayların doğrudan çözüme kavuşturulması değil, müzakereye açılması vardır. Aşağıda örnekleriyle tartışılacağı üzere, Türkiye'de insan hakları boyutunda gözden kaçırılan husus budur. İnsan haklarını iyileştirme adına toplumun farklı kesimlerinin ortaya koydukları çözümlerin "en iyi" olduğunu düşünmesi müzakere sürecini gölgelemekte ve sonuca gitmeyi engellemektedir. İkinci husus ise, kamusal kültürün, çoğu zaman toplumsal bir takım kültürel motiflerle girift hale gelmesidir. Örneğin, Keyman'ın önemle vurguladığı üzere, Türkiye'de demokratikleşme sürecinde duygusal bir takım kavramlar ('kardeşlik', 'birlik', 'sevgi' vb.) kamusal kültürün önüne geçmektedir.¹⁶ Dolayısıyla kamusal kültür adına daha nesnel ve kapsayıcı olması beklenen siyasal süreç gerçek anlamda işletilememektedir.

İnsan Hakları ve AB

AB'nin yaratmak istediği ve Immanuel Kant'ın yüzyıllar önce ortaya koyduğu *daimi barış* projesi, AB'nin ana fikrini ortaya koyar niteliktedir. Savaş sonrası yıkıma uğrayan Avrupa kıtasında barışın tesisini ve Avrupa insanınının daha müreffeh ve güvenli bir ortamda yaşam sürmesini amaçlamaktadır. AB insan hak-

15 John Rawls, *Political Liberalism*, Columbia University Press, NY 2005, s. 158.

16 E. Fuat Keyman, "Türkiye'de Çokkültürlü Anayasal Vatandaşlık", Ayşe Kadioğlu (Haz.) *Vatandaşlığın Dönüşümü Üyelikten Haklara*, Metis Yayınları, İstanbul 2012, s.241.

ları alanında ilk somut adımlarını Maastricht Antlaşması ile atmış ve zaman içinde kurucu antlaşmalarla İnsan Hakları Çerçeve Politikasını benimsemiştir. Söz konusu politika birliğe üye devletlerin yanı sıra birlik ile siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkiler içinde olan üçüncü taraflar için de son derece önemlidir. Bugün Türkiye kamuoyunda tartışılan birçok konunun AB üyeliği ile yakından ilintili olduğu inkâr edilemez. Bu çalışmada ele alınan insan hakları ve kimlik tartışması da sadece aday ülke Türkiye'de değil, tüm Avrupa'da "çok-kültürlü vatandaşlık"¹⁷, "ulustan arındırılmış vatandaşlık"¹⁸, "post-ulusal vatandaşlık"¹⁹, "anayasal vatandaşlık"²⁰ gibi farklı kavramlar üzerinden hararetle tartışılmaktadır. Zira AB'nin kendisi de son kertede Avrupa insanını ya da günümüz tabiri ile AB vatandaşını yaratma projesidir. Habermas tarafından dile getirilen müzakere demokrasisinin (deliberative democracy) hedefi de Avrupa sahanında bir kamusal alan yaratmak ve insan hakları çerçevesinde Avrupa vatandaşlığını tesis etmektir. Dolayısıyla, Türkiye'de ulusal çapta tartışılan bu konu Avrupa'da bir başka düzlemde (ulus-üstü) eşzamanlı olarak tartışılmaktadır.

Batıda hâkim görüşlerden biri, topluluk (ulus) vurgulu vatandaşlıktan insan hakları odaklı vatandaşlık anlayışına geçmektir.²¹ AB bütünleşme süreci içinde insan hakları bağlamında atılan ilk somut adım günümüz AB'sini kuran Maastricht Antlaşmasıdır. Antlaşmanın 6. maddesi²² AİHS'ye atfen insan haklarının birlik hukukunun genel ilkelerinin bir parçası olduğunu beyan etmiştir. Ne var ki antlaşma AİHS'ye yapılan gönderme dışında insan haklarına dair somut maddelerden yoksundur. Bu gelişmeyi takiben, birliğe gelecekte üye olacak ülkeler için, 1993 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesi'nde 'Kopenhag Kriterleri' belirlenmiştir. Bu kriterlerden siyasi olanın analizi yapılacak olursa, "demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan hakları ve azınlık haklarını güvence

17 Will Kymlicka & W. Norman, "Return of the Citizen: A Survey of Recent Work on Citizenship Theory", R.Beiner, *Theorizing Citizenship*, State University of NY Press, Albany 1995.

18 S.Sassen, "Globalization of Denationalization?", *Review of International Political Economy*, Vol.10, No:1, 2003:1-22.

19 Yasemin Nuhoğlu Soysal, *Limits of Citizenship Migrants and Postnational Membership in Europe*, The University of Chicago Press, Chicago 1994.

20 J. Habermas, "Citizenship and National Identity: Some Reflections on the Future of Europe", *Praxis International* 12, s.1-19.

21 Bu konuda ayrıntılı bir tartışma için bkz. Jürgen Habermas, *The Postnational Constellation, Political Essays*, (Haz.) Max Pensky, MIT Press, Cambridge, 2001. Benzer bir tartışma için bkz. Jan-Werner Müller, *Anayasal Yurtseverlik*, Dost kitabevi, Ankara 2012.

22 Maastricht Antlaşması Madde 6. "Birlik insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesine katılır. Bu katılım, Birliğin Antlaşmalar'da belirtilen yetkilerinde değişikliğe yol açmaz. İnsan haklarının ve temel özgürlüklerin korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi tarafından güvence altına alınan ve üye devletlerin ortak anayasal geleneklerinden kaynaklanan temel haklar, Birlik hukukunun genel ilkelerinin parçasıdır. T.C. Başbakanlık, AB Genel Sekreterliği, "Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Antlaşma", Ankara, 2011, s. 5. <http://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>

Gazi

Akademik
Bakış

103

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

altına alan kurumsal altyapıyı oluşturma zorunluluğu"²³ prensibinin getirildiği görülür. Bu kriterden anlaşılacağı üzere insan hakları konusu demokratik yaşam için olmazsa olmaz nitelikte bulunduğu vurgusu yapılmakta, fakat bu ilkelerin yerine getirilmesi yeterli görülmeyip aynı zamanda kesintisiz olarak uygulanıyor olması gerekmektedir. Bundan kasıt, siyasal hayatta çok partili demokratik sistemin varlığı, hukukun üstünlüğü, başta azınlıklar olmak üzere farklı kimliklere ve kültürlere saygıdır.

AB içinde Maastricht Antlaşmasıyla insan haklarına yapılan vurgu sonraki antlaşmalara da kaynak oluşturmuştur. Bunlardan ilki 1999 tarihli Amsterdam Antlaşmasıdır. Antlaşmanın 136. maddesi, üye devletlerin, 1961 tarihli Avrupa Sosyal Şartı ve 1989 tarihli İşçilerin Temel Sosyal Haklarına İlişkin Topluluk Şartı'nda belirtilen temel sosyal haklara bağlılığını ve onları geliştirmeye yönelik göstermeleri gereken çabayı belirtmektedir.²⁴ Amsterdam Antlaşması Madde 7 içinde özgürlük, demokrasi, hukuk devleti, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı gibi ilkeler gelecekte Birliğe üye olmak isteyen devletlere ön koşul olarak sunulmaktadır.²⁵ Kopenhag Kriterleri olarak bilinen prensipler doğrudan kurucu antlaşmalar içine dâhil edilerek üye olmak isteyen devletlerin insan haklarına dair hususlara tam riayet etmeleri istenmektedir. Amsterdam Antlaşması Madde 7 bir başka önemli yeniliği getirmiştir: Özgürlük, demokrasi, insan haklarına saygı ve hukukun üstünlüğü gibi Birliğin temel prensiplerini ciddi ve sürekli biçimde ihlal eden üye devletlere karşı bir yaptırım mekanizması ortaya konmuştur. Nice Antlaşmasına (2003) bakıldığında, önceki kurucu antlaşmalar gibi çok geniş kapsamlı olmasa da, insan hakları alanında Amsterdam Antlaşmasında yer alan bir iki hususa dair değişiklik getirdiği görülmektedir. Bunlardan ilki, üye devletlerden herhangi birinde ciddi insan hakları ihlali olması durumunda uygulamaya konacak önleme mekanizmasına dairdir. Güdülen amaç, ciddi bir ihlal durumunda söz konusu üye ülke ile doğrudan irtibata geçilerek sorunun çözülmesidir. Ayrıca bağımsız kişilerden oluşan bir komisyonun ihlalin içeriğine yönelik bir rapor hazırlanması öngörülmektedir.²⁶

Nice Antlaşmasını takiben, Avrupa için bir anayasa yapılması kararlaştırılmış ve bu yönde çalışmalar başlatılmıştır. Çalışmalar nihayetinde 2004 yılında bir anayasa taslağı ortaya çıkmış olmasına rağmen üye devletlerden Fransa ve Hollanda'da yapılan referandumlar sonucunda her iki ülkenin halkları 'hayır'

- 23 European Council in Copenhagen, Conclusions of the Presidency, 180/93, Copenhagen, 21-22 June 1993, s.12. http://www.ab.gov.tr/files/_files/Zirve_Bildirileri/co_en_1993.pdf
- 24 T.C. Başbakanlık, AB Genel Sekreterliği, "Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Antlaşma", Ankara, 2011, s. 62. <http://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>
- 25 Amsterdam Antlaşması ile Eklenen Protokoller, B. Avrupa Birliği Antlaşması'na ve Avrupa Topluluğu'nu Kuran Antlaşma'ya Ek Protokoller, Bölüm III, Madde 7, s. 134. İKV <http://www.ikv.org.tr/images/files/A6-tr.pdf>
- 26 Avrupa Birliği Antlaşması, Avrupa Topluluklarını Kuran Antlaşmalar ve ilgili Bazı Kararları Değiştiren Nice Antlaşması, Kısım I, Madde 7, s. 1. İKV, [http://www.ikv.org.tr/images/files/A7-tr\(1\).pdf](http://www.ikv.org.tr/images/files/A7-tr(1).pdf)

diyerek taslağı reddetmişlerdir. Bunun sonucunda Anayasal Antlaşma kabul edilmemiştir. Hâlbuki anayasa taslağı insan hakları adına çok önemli bir gelişmeyi içermekteydi. Bu gelişme, taslağın ikinci bölümünü oluşturan AB Temel Haklar Şartıdır. Avrupa Anayasası projesi hayata geçmeyince üye devletler bir reform antlaşması üzerinde uzlaşmaya varmış ve böylece Lizbon Antlaşması 2009 yılında yürürlüğe girmiştir. Önceki anayasa taslağına ait Temel Haklar Şartı metne dahil edilmiş, Lizbon Antlaşmasına ekli bir protokolda düzenlenmiştir.²⁷

Temel Haklar Şartının antlaşmanın ekler bölümünde yer alması, onun bağlayıcı olmadığı anlamını taşımamaktadır. Antlaşmada Şartın üye devletler üzerinde bağlayıcı bulunduğu ve üye devletlerin Temel Haklar Şartında yer verilen haklara saygı göstermekle yükümlü olduğu bilhassa ifade edilmiştir. Bu hususun tek istisnası, Birleşik Krallık, Polonya ve Çek Cumhuriyetine tanınan muafiyetler olmuştur. Anılan ülkelerin muafiyet talepleri antlaşmaya ekli protokoller üzerinden sağlanmıştır.²⁸ Yukarıda kısa tarihçesine değindiğimiz AB'nin insan hakları politikası ve ortaya koyduğu gelişmeler, aday ülkeler için de önemli yükümlülükler getirmektedir. Bu doğrultuda Türkiye, insan hakları politikasını AB standartlarına taşımak amacıyla, AB uyum paketleri başta olmak üzere birçok adım atmıştır. Aşağıda, söz konusu adımların, başta demokratikleşme hareketi olmak üzere, toplumsal hayatta nasıl bir değişime sebep olduğu tartışılmaktadır.

AB Uyum Yasaları ve Değişen Kimlik Algısı

Türkiye'de insan haklarına dair yaşanan sorunlar, bu sorunların çözümüne yönelik yapılan müdahaleler ve insan hakları politikasının önem kazanması, esasen, Türkiye'nin uluslararası düzeyde üyesi olduğu örgütler yahut taraf olduğu sözleşmeler üzerinden takip edilebilir. Türkiye'nin insan haklarına dair uluslararası standartlara ulaşma arzusu, Avrupa ve kıtanın taşıdığı değerlerle bütünleşme fikri ile yakından alakalıdır. Benzer biçimde, insan haklarına dair yaşanan gelişmeler hem AK üyeliği hem de AB adaylığı ile yakındır ilintilidir. Bu yüzden Türkiye'nin insan haklarına yönelik çalışmaları, Avrupa'nın bir parçası olma isteği itibarıyla yoğun olarak Avrupa boyutunda ele alınmaktadır.

Hâlihazırda Türkiye-AB ilişkilerinin yeniden gerildiği ve müzakerelerin durma noktasına geldiğini görmekteyiz. Bu durum, Türkiye'nin AB hedefini öncelikleri arasından çıkardığını göstermektedir. Ne var ki, tarihsel süreçte Türkiye'nin AB yolculuğunun farklı siyasi sebeplerden ötürü zaman zaman inişler ve çıkışlar gösterdiği bilinmektedir. AB'nin bir parçası olma fikri 1959 yılında Türkiye'nin AET'ye ortaklık başvurusu yapmasıyla somut bir ideale büründü. İlişkilerin derinleşmesi, ortaklık başvurusunu takiben 1963 yılında im-

27 Official Journal of the European Union, Treaty of Lisbon, Amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, 2007/C 306, http://publications.europa.eu/resource/cellar/688a7a98-3110-4ffe-a6b3-8972d8445325.0007.01/DOC_19

28 İbid.

Gazi

Akademik
Bakış

105

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

zalan ve 1964 yılında yürürlüğe giren Ankara Antlaşması ile başlamıştır. 1999 yılında Helsinki Zirvesinde ise Türkiye'ye adaylık statüsü verilmiştir. Esasen mevzuatın AB'ye uyumlaştırılması çalışmaları bu tarihten sonra hız kazanmıştır. 1993 tarihli Kopenhag Kriterleri, adaylık tanınan ülkeyle müzakerelerin başlaması için bir önkoşul niteliği taşımaktadır. AB 2000 senesinde Türkiye için Katılım Ortaklığı Belgesini açıklamış ve belge içinde Türkiye'nin yerine getirmesi beklenen hedefler kısa (2001'e kadar) ve orta vadeli (2004'e kadar) olarak belirlenmiştir. Buna karşılık Türkiye tarafı Ulusal Programını açıklamış, kısa ve orta vadede gerçekleştireceği yükümlülükleri belirlemiştir. Bu süreçte Türkiye yükümlülüğünü yerine getirmek amacıyla 'AB Uyum Yasa Paketleri' adı altında peşi sıra mevzuat düzenlemelerine gitmiştir.²⁹ Aşağıda örnekleriyle ele alınacak olan uyum yasa paketleri bir zamanlar Türk toplumu tarafından tabu olarak görülen ve tartışılması dahi uygun bulunmayan bir takım hususları (üst-kimlik eleştirisi, etnik kimlik vurgusu vb.) tartışmaya açması bakımından önemli olsa bile, demokrasinin işler kılınması bakımından büyük adımlar olarak görülmemelidir. Zira üst-kimliği sorgulayabilmek veya konuya eleştirel yaklaşabilmek duru bir tartışma ortamının varlığını gerekli kılmaktadır. Önemli olan sadece eleştirel olmak değil, ulaşılmak istenen hedefler doğrultusunda ortaya somut projeler koymaktır-toplumun tüm katmanlarını kapsayıcı, ortak paydalar üzerinde inşa edilecek projeler. Kamuoyunda, Rawls'un belirttiği üzere, ulaşılmak istenen hedeflere yönelik iyi niyet çabaları somut olarak ortaya konmalıdır. Türkiye'de bu konuda tartışmalar eksik kalmakta, tabana yayılmamakta, devletin ilgili kurumlarının yaptığı mevzuat değişikliklerinin ötesine geçilememektedir.

Türkiye, AB ile uyumlaştırmaya çalıştığı insan hakları mevzuatını, çıkarılmış olduğu 'AB Uyum Yasa Paketleri' ya da 'reform paketleri' adıyla ana-bileceğimiz yasalar ve anayasal düzenlemelerle sağlamaya çalışmaktadır. Bu kapsamda 2002–2004 yılları arasında dokuz Uyum Paketi, 2001, 2004 ve 2010 yıllarında kapsamlı anayasa değişiklikleri paketi, dört geniş içerikli yargı reformu paketi ve son olarak 2013 yılında ortaya konan demokratikleşme paketi sayılabilir.³⁰ Uyum paketlerinin içeriği, Türk Ceza Kanunu'ndan (TCK), Basın Kanunu'na, Türk Medeni Kanunu'ndan Terörle Mücadele Kanunu'na, Dernekler Kanunu'ndan T.C. Anayasası'na kadar birçok farklı alanla ilgilidir.³¹

Türk mevzuatını AB yasaları ve normları ile uyumlu kılma çabaları, 1999 yılında tanınan adaylık statüsünü takiben Türkiye tarafından 2001 yılında açıklanan ve ortaya konan Ulusal Programa paralel biçimde, 2002 yılında birinci uyum paketi ile başlamış ve 2004 yılında sekizinci uyum paketiyle sona ermiş-

29 A. Çelebi, *Avrupa: Halkların Siyasal Birliği*. Metis Yayınları, İstanbul 2002, s.149–150.

30 T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, "Türkiye İlerleme Raporu 2013", http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf

31 T.C. Başbakanlık AB Genel Sekreterliği, "Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri" 2007, s.7-9 <http://www.ab.gov.tr/files/pub/abuyp.pdf>

tir.³² Bu yasaların içeriği çok farklı olsa da, bu çalışma kimlik bağlamında insan haklarını konu aldığından, çoğulculuk ve çok-kültürlülük alanındaki düzenlemelere ve yaşanan gelişmelere ağırlık verilmiştir.

Uyum Yasa Paketleri

AB normlarına uyum sürecinde 2002 yılında Birinci Uyum Yasa Paketi ve onu takiben İkinci ve Üçüncü Uyum Yasa Paketleri yürürlüğe girmiştir. Birinci uyum paketinde düşünce ve ifade özgürlüğü alanını genişletmek adına farklı kanunlarda yeni düzenlemelere ve değişikliklere gidilmiştir. Bunlardan biri, insanı aşağılayıcı, insan onur ve haysiyetini kırıcı ya da zedeleyici ifadelerin yasaklanmasıdır. Bu düzenlemeyle, insanın kimliğine yönelik herhangi bir aşağılama veya hor görücü ifadeye bulunmanın önüne geçilmiş, kimliğinden ötürü hiç kimsenin manevi zarara uğramaması adına önemli bir adım atılmıştır. Yasayla kişinin sahip olduğu kimlik koruma altına alınmakta, devletin herkese eşit mesafede durduğunun altı çizilmektedir. Zira insan haklarının esasen yegâne amacı bireyi içinde yaşadığı toplumda ve devlette her türlü risk ve tehlikeye karşı korumaktır. Türkiye’de milliyetçilik ve millî algı Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren iki kavram ekseninde tartışılmaktadır; ilki etnik vurgulu ‘Türklük’³³ kavramı, diğeri ise ‘Sünnî Müslümanlık’ kavramıdır. Ulusal aidiyetin bu kav-

32 AB Uyum Paketleri 19 Şubat 2002 tarihinde yürürlüğe giren Birinci Uyum Yasası (4744 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun) ile başlamakta sırasıyla 9 Nisan 2002 tarihinde yürürlüğe giren İkinci Uyum Yasası (4748 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun), 9 Ağustos 2002 tarihinde yürürlüğe giren Üçüncü Uyum Yasası (4771 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun), 11 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe giren Dördüncü Uyum Yasası (4778 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun), 4 Şubat 2003 tarihinde yürürlüğe giren Beşinci Uyum Yasası (4793 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun), 19 Temmuz 2003 tarihinde yürürlüğe giren Altıncı Uyum Yasası (4928 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun), 7 Ağustos 2003 tarihinde yürürlüğe giren Yedinci Uyum Yasası (4963 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun), 22 Mayıs 2004 tarihinde yürürlüğe giren Sekizinci Uyum Yasası (5170 Sayılı T.C Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun), 21 Temmuz 2004 tarihinde yürürlüğe giren Dokuzuncu Uyum Yasası (5218 Sayılı Ölüm Cezasının Kaldırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun). Bu çalışmada Uyum Yasalarını ayrıntısıyla ele almanın mümkün olmadığını bu sebeple Uyum Yasalarıyla genel olarak sağlanan gelişmeler üzerinde durulacaktır. Ayrıntılı bilgi için bkz. T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, *Türkiye’de Siyasi Reform Uyum Paketleri ve Güncel Gelişmeler*, Ankara 2007.

33 Bu çalışma’ da millî kimlik algısı, tek (mono) etnikli bir rejime gönderme yapmaktadır. Türklük pekiştirmesi etnik vurgulu temelde ele alınmaktadır. Türkiye’deki etnisite rejimine dair tartışmalar iki ana eksen etrafında yapılmaktadır. Birinci görüş rejimin tek etnikli olması üzerinden ele alınmaktadır. Bu konudaki tartışmalar için bkz. Soner Çağaptay, *İslam, Secularism, and Nationalism in Modern Turkey: Who is a Turk?*, Routledge, London, 2006. Ayşe Kadioğlu, *Vatandaşlığın Ulustan Arındırılması: Türkiye Örneği*, (Haz. Ayşe Kadioğlu) *Vatandaşlığın Dönüşümü Üyelikten Haklara*, Metis Yayınları, İstanbul, 2008. Diğer görüş ise rejimin hiçbir etnisiteye gönderme yapmadığı ve dolayısıyla gayri etnikli olma noktasında yürütülmektedir. Bkz. Şener Aktürk, “Etnik Kategori ve Milliyetçilik: Tek Etnili, Çok Etnili ve Gayri Etnik Rejimler”, *Doğu Batı Düşünce Gergisi*, Sayı 38, 2006:23–53.

ramlar etrafında şekillenmesi, bu kavramların dışında kalan veya onları benimsemeyen bireylerin zaman zaman ötekileştirilmesine ve böylece dışlanmışlık hislerine yol açmıştır. Bu itibarla, yukarıda anılan düzenleme kısa vadede olumlu bulunabilir, fakat uzun vadede, kapsayıcı vatandaşlık anlayışı ile pekiştirilmediği sürece eksik kalacağı söylenebilir. Vatandaşlık modelinin kapsamını genişletmek ise insan hakları çerçevesinde ele alınmasını gerektirmektedir.

İkinci Uyum Yasa paketinin içeriğine bakıldığında yine ifade özgürlüğüne, örgütlenme özgürlüğüne ve barışçıl toplanma haklarına dair güçlendirmeler yapıldığı görülmektedir. İfade ve fikir özgürlüğünün bu noktada çok önemli bir yer teşkil ettiğini belirtmek gerek. Demokratik hayatın içinde kişilerin kendilerini özgürce ifade edebilmeleri önemlidir. Zira bireyler farklı kimlik ve aidiyetleri hakkında – etnik, dinsel, cinsel, kültürel–her şeyi özgürce dile getirebildikleri ölçüde gerçekten var olurlar. Maalouf'un dediği gibi, "İnsanın kimliği başına buyruk aidiyetlerin birbirine eklenmeleri demek değildir, kimlik bir yamalı bohça değildir, gergin bir tuval üzerine çizilen bir desendir; tek bir aidiyete dokunulmaya görsün, sarsılan bütün bir kişilik olacaktır."³⁴ Özellikle 1990'ların sonundan itibaren bireylerin etnik, kültürel ve dinsel kimliklerini açıkça dile getirebilmelerine imkân verilmesi, dahası 'Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı' ve 'Türkiyelilik'³⁵ gibi kavramların günümüzde tartışılıyor olması önemli gelişmeler olarak nitelenebilir. Ne var ki tartışmaların Türkiye kamuoyunda yetersiz kalması istenilen hedefe ulaşamamayı beraberinde getirmektedir. Bunun başlıca sebebi hak ve özgürlükler bağlamında yasama faaliyetleri içinde yakalanan uzlaşmaya paralel olarak güçlü bir toplumsal bilincin geliştirilememiş olmasıdır. Burada önemli olan uzlaşmacı bakış açısının oluşturulmasıdır ve irdelenmesi gereken de esasen budur. Şüphesiz hiçbir uzlaşmış kural ve hatta anayasal uzlaşma bile tüm korkuları, önyargıları, kin ve nefreti doğrudan ortadan kaldırmaya, arzulan toplumsal değişimi sağlamaya yetmez. Bu süreçte yapılması gereken bireyde, kişiliğinin (bileşik kimliğinin) farklı aidiyetlerini yaşamaya için uygun ortam ve fırsatların sağlanmasıdır. Karşılıklık (reciprocity) kavramı bu süreçte önemlidir. Kuçuradi'nin ortaya koyduğu üzere, 'İnsan olmak, yani belirli olanaklara ya da yeteneklere sahip bir tür olmak, bu türden olan her bireyin öbür bireylere belirli bir şekilde muamele etmesini ve öbür bireylerin de ona belirli bir şekilde muamele etmesini gerektirir.'³⁶ Buna göre, bireyler farklı kimliklere, aidiyetlere ve hassasiyetlere sahiptir ve bunlara ne kadar saygı gösterildiğini hissederse etkileşim içinde olduğu diğer kimliklere ve kültürlere o ölçüde yakınlık gösterir ve saygı duyar. Aksine, küçümseme, hor görme, alay etme ve aşağılama gibi tutum ve davranışlar ise aslında güya kimliğimizi koruduğumu sandığımız bir zırhı -milliyetçiliği- açığa vurmaktadır.

34 Amin Maalouf, *Ölümçül Kimlikler*, (Çev. Aysel Bora) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2016, s.27.

35 Baskın Oran, *Türkiye'de Azınlıklar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2004, s.116.

36 İonna Kuçuradi, *The Idea and the Documents of Human Rights*, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 2015, s.80–1.

Görüş

AB uyum yasalarının getirdiği bir başka yenilik, Radyo ve Televizyon Kuruluşları Kanununda yer verilen, özellikle farklı dil ve lehçelerin kullanımına yönelik yayın ve öğretim yapma hakkıdır. Eşzamanlı olarak Yabancı Dilde Eğitim ve Öğretim Yasası içinde bir takım değişikliklere gidilmiş ve farklı dillerde eğitimin önünün açılması sağlanmıştır. Dilin bireyin kimliği ve kültürü üzerindeki önemi, onun hem taşıyıcısı hem de aynası olmasından ileri gelmektedir. Çok kültürlülük politikaları içinde etnik ve kültürel çeşitliliği geliştirmenin en önemli ayağı çok dilliliğin sağlanmasıdır. Avrupa'da çok dilli eğitim programlarındaki artış, kıta ile entegre olmaya çalışan Türkiye'de de yansıma bulmuş ve yukarıda belirtilen mevzuat değişikliklerine gidilmiştir. Maalouf'un ifade ettiği, "Dil kültürel kimliğin eksenidir, dilde çeşitlilik ise bütün çeşitliklerin eksenidir,"³⁷ görüşü açısından bakılacak olursa, yapılan düzenlemeler sadece kültürel gelişmenin değil, aynı zamanda demokratik gelişmenin de anahtarı konumundadır. Bu yöndeki yasama faaliyetlerinin ve diğerlerinin tek amacı 'ulusal' eşitlik prensibini güçlendirmek ve ayırım gözetmeden tüm kimliklerin siyasal ve sosyal alanda yer alabilmelerini mümkün kılmaktır. Ne var ki, Rawls'un adalet kuramında belirttiği üzere, meşruiyetlerin sağlandığı sağlam bir zeminin oluşturulması halen göz ardı edilmektedir. Rawls'un (2007) "özgür ve eşit vatandaşlık; siyasal iktidarın meşruluğu, örtüşen uzlaşma, karşılıklı saygı ve kamusal aklın doğru anlaşılmasıyla gerçekleşir"³⁸ görüşü dikkate değerdir. Zira yapılan düzenlemeler yine üst-kimliği pekiştirmeye hizmet etmektedir. Radyo ve Televizyon Kuruluşları Kanununda yer alan 'farklı dil ve lehçeler' ibaresi ya da Yabancı Dilde Eğitim ve Öğretim Yasası içinde yer alan 'yabancı diller' ibaresi dolaylı olarak Türkçenin yegâne anadil olduğunu ifade etmektedir.

Türkiye'de çıkarılan AB uyum yasa paketleri 2002 yılında olduğu gibi 2003 yılında da ivme kazanarak devam etmiştir. Dördüncü uyum paketi içinde cemaat vakıflarının mal edinmesi hususu sadeleştirilmiş, Dilekçe Hakkı Kanununda yapılan değişikliklerle dilekçelere cevap verilmesi 'otuz günlük' süre şartı ile sınırlandırılmıştır. Yine aynı kanun kapsamında Türkiye'de ikamet eden yabancıların da dilekçe hakkının geliştirilmesi yönünde hükümler kabul edilmiştir. Dördüncü Uyum Paketinin yürürlüğe girmesi ile Türkiye'nin en çok eleştiri aldığı siyasi parti kapatma süreci zorlaştırılmıştır; kapatma yerine devlet yardımlarından kısmen veya tamamen mahrum bırakma prensibi benimsenmiştir. Ayrıca daha önceki paketler içinde yer alan ifade özgürlüğünün genişletilmesine yönelik Basın Kanunu 15. Maddesi değiştirilmiş, basın ve yayın kuruluşlarının, demokratik toplum içindeki işlevlerini yerine getirebilmesi açısından, haber kaynaklarını açıklamaya zorlanamayacağı hükmü getirilmiştir.³⁹ Altıncı Uyum Paketi'nin getirdiği en önemli düzenlemelerden bir tanesi Terörle Mücadele Kanununda yapılan değişikliktir. Kanun "terör suçunun oluşmasında

37 Maalouf, a.g.e., 2016, s.109.

38 Rawls, a.g.e., 2007, s.25.

39 T.C. Başbakanlık AB Genel Sekreterliği, a.g.e., 2007, s.14.

Gazi

Akademik
Bakış

109

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

şiddet ve cebir” şartını getirmekte, ayrıca “suç teşkil eden eylemlerin” terör suçunu oluşturacağı hükmünü benimsemektedir.⁴⁰ Burada altı çizilmesi gereken değişim, bireylerin kimlikleri adına talep ettikleri hakların yasadışı bir takım faaliyetlere hizmet ettiği yönündeki görüşün kırılması ve söz konusu talep yüzünden bireylerin yargılanmasının önüne geçilmiş olmasıdır. Türkiye’de 1950’lerden itibaren bir takım siyasal söylemlerden ötürü sayısız insanın mahkûmiyet aldığı malumdur. Bireysel mahkûmiyetlerin sadece mahkum bireyde değil, aynı söylemleri paylaşan kitlelerde de travma etkisi yarattığı bir gerçektir. Bu bakımdan toplumsal travmanın önüne geçmek adına farklı düşünce ve ifadeler için meşru zemin sağlanması elzemdir. Bir başka düzenleme Nüfus Kanununda yapılmış, isim koyma hususunda, farklı kültürlere sahip kişilerin aile ve özel hayatlarına ilişkin özgürlük alanını genişletilmiştir. Yedinci Uyum Paketi kapsamında çıkarılan Terörle Mücadele Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile “şiddete teşvik” ibaresi terör suçu kapsamında maddeye eklenmiştir.⁴¹ Bu değişiklik ile birlikte kimliği ya da kültürü adına bir takım hak talebinde bulunan grupların terör suçlamasına maruz kalmasının önüne geçilmiştir. Aynı doğrultuda, kişilerin fikir, kanaat ve düşüncelerini özgürce yaymasına elverecek etkinlikler lehine, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanununa “suç işleneceği tehlikesinin açık ve yakın şekilde ortaya çıkması” ibaresi eklenmiştir. Bahsi geçen tehlikeye yönelik herhangi bir emare taşımayan toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin kısıtlanması veya ertelenmesi yasaklanmıştır.⁴² Düzenleme, kitlelerin milliyetçi duygularını körükleyen hoşgörüsüzlüğü bertaraf etmek ve pejoratif etiketlemeyi (örnek: ‘öteki’, ‘muhalif’, ‘marjinal’, ‘düşman’ vb.) engellemek adına önemli bir adım niteliğindedir. Yine ifade özgürlüğü alanında önemli bir adım olarak, farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesine yönelik kurs açma imkânı 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında serbest hale getirilmiştir. AB Uyum Yasası Paketleri içinde sekizinci uyum yasası paketi ile idam cezası her koşulda kaldırılmış ve gerekli anayasal düzenlemeler getirilmiştir. Bu düzenlemeler kişinin en temel haklarından biri olan yaşama hakkının Avrupa normları düzeyinde tanınması açısından çok önemlidir. Yukarıda örnekleri sunulan (ve fakat bu örneklerle sınırlı olmayan) AB Uyum Yasa Paketleri ile Türkiye AB’ye taahhüt ettiği kısa ve orta vadeli programını büyük ölçüde tamamlamış ve 17 Aralık 2004 tarihinde yapılan AB Zirvesinde Türkiye’nin Kopenhag Siyasi Kriterlerini tatmin edici düzeyde yerine getirdiği vurgulanmış ve akabinde katılım müzakerelerinin 3 Ekim 2005’te başlamasına karar vermiştir.

Görüş

Akademik
Bakış

110

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

40 T.C. Resmi Gazete, Terörle Mücadele Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No: 5532, Sayı 26232, 18 Temmuz 2006, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060718.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060718.htm>

41 T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, a.g.e., 2007, s. 18.

42 T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, a.g.e., 2007, s. 19-20.

Anayasal Değişiklikler

AB uyum süreci içinde T.C. Anayasasında da bir takım değişikliklere gidilmiş ve dahası günümüzde yeni anayasa tartışmaları gündeme gelmiştir. AB Uyum Yasa Paketleri ile yapılan düzenlemelerin T.C. Anayasası ile paralellik arz etmesi açısından anayasamızda uyumlaştırma düzenlemeleri yapılmıştır. Bu kapsamda 2001, 2004 ve 2010 yıllarında yeni düzenlemeler getirilmiştir. Anayasa'da 2001 senesinde yapılan değişiklikler⁴³ bunların en kapsamlısıdır. Temel hak ve hürriyetler içinde önemli bir konuma sahip olan düşünce ve ifade özgürlüğü, anayasamızın 13. maddesi ile yeniden düzenlenmiştir. Yapılan düzenleme ile düşünce ve ifade hürriyeti genel sınırlandırmalardan arındırılmış, sadece anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve kanunla sınırlanabilen yeni bir hürriyet anlayışı benimsenmiştir.

Anayasamızın, eylem ve yorum yoluyla hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmasının önlenmesine yönelik 14. maddesi yeniden düzenlenmiştir. Anayasanın 19. maddesi de yakalama ve tutukluluk sürelerinin AİHS ile uyumlu hale getirilmesi adına yeniden düzenlenmiştir. Özel hayatın gizliliğini düzenleyen 20. madde ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ve sınırlarını düzenleyen 34. madde AİHS ile uyumlu hale getirilmiştir. Anayasamızın 23. maddesi ile düzenlenen seyahat hürriyeti konusunda, vatandaşların yurt dışına çıkma hürriyetinin ülkenin ekonomik durumuna bağlı olması kaydı kaldırılmıştır. 26. maddede yapılan düzenlemede günlük hayatta farklı dil ve lehçelerin kullanılmasına yönelik bir kısıtlama olmadığı belirtilmiş, 28. maddede yapılan düzenlemede ise "kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dilde yayın yapılamayacağına ilişkin ikinci fıkra" metinden çıkartılmıştır. Bu düzenlemeler AB'nin sıklıkla vurguladığı ifade hürriyeti adına önemli bir adım olarak nitelenebilir. Bireyin kimliğinin taşıyıcısı olan dilin serbestçe kullanılabilmesine yönelik önemli bir sürecin başlangıcı sayılabilir. 2004 yılında Anayasa paketi içinde Anayasanın 10. maddesinde kadın-erkek eşitliği hususunda düzenleme yapılmış, kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğu, devletin kadınların ve erkeklerin her alanda eşit haklardan yararlanması için tüm önlemleri alması gerektiği kabul edilmiştir. Anayasanın 15. maddesinin 2. fıkrasında yer alan "ölüm cezalarının infazı" ibaresi maddeden çıkarılmıştır. Bu madde ile bağlantılı 17. Madde'nin 4. fıkrası içinde yer alan "mahkemelerce verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesi hali..." ibaresi metinden çıkarılmış, yine 38. maddenin 9. fıkrası metinden çıkartılmış, 10. fıkrası ise "ölüm cezası ve genel müsadere

43 2001 Anayasa Paketi ile metnin başlangıç bölümü de dâhil olmak üzere Anayasanın 13, 14, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 28, 31, 33, 34, 36, 38, 40, 41, 46, 49, 51, 55, 65, 66, 67, 69, 74, 86, 87, 89, 94, 100, 118, 149 maddelerinde değişikliklere gidilmiştir. Bkz. T.C. Resmi Gazete, Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, Kanun No. 4708, Sayı 24556, 3 Ekim 2001, [http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/10/20011017m1.htm](http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/10/20011017m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/10/20011017m1.htm)

Gazi

Akademik
Bakış

111

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

cezası verilmez” şeklinde değiştirilmiştir. 87. maddede yer alan “mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine” ibaresi de metinden çıkarılmıştır.

AB yasalarına uyumlaştırma süreci 2010 yılında 26 maddelik anayasal değişiklikler paketi ile devam etmiştir. Önceki anayasa paketlerinin aksine, 2010 yılında yapılan değişiklikler TBMM tarafından kabul edildikten sonra referanduma sunulmuş ve halkın %57.88’lik kısmının evet oyu ile yasalasmıştır. Değişiklikler paketi içinde Anayasanın 10. maddesinin 2. fıkrasına “çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz” şeklinde ilave yapılmıştır. Bu düzenleme ile çocuklara, yaşlılara, özürlülere, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gazilere pozitif ayrımcılık getirilmesi amaçlanmaktadır. Anayasanın 20. maddesi ile bireyin kişisel verilerinin korunmasına dair kanun yeniden düzenlenmiştir. Anayasanın 23. maddesinin beşinci fıkrası ise “yurtdışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlandırılabilir” şeklinde değiştirilmiştir. Anayasanın 41. maddesi çocuk haklarına dair düzenlemeler getirmiş ve devletin çocukları koruma ve kollama görevlerini düzenlemiştir.⁴⁴ Yukarıda anılan anayasa değişiklikleri hem Türk kamuoyunda hem de Avrupa’da olumlu karşılanmış olsa da, toplumun farklı kesimleri tarafından tartışılan “anayasal vatandaşlık” konusunda herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir. Dolayısıyla toplumsal uzlaşının ana prensibi olan özgür ve eşit vatandaşlık anlayışı bu noktada eksik kalmaktadır.

Demokratikleşme Paketi

Türkiye 2002 yılı ile ivme kazandırdığı demokratikleşme sürecine 2013 yılında ismi demokratikleşme paketi olarak açıklanan yeni bir açılım süreci katmıştır. Başlangıçta büyük beklentiler yaratan ve toplumsal uyumu tesis edeceğine inanılan bu girişim nihai amacına ulaşamamıştır. Günümüzde rafa kaldırılan demokratik açılım yerini tekrar çatışma ortamına bırakmıştır. Esasen başlangıçta demokratikleşme paketi olarak anılan süreç, zamanla ‘Kürt açılımı’ veya ‘Güneydoğu paketi’ gibi farklı isimlerle anılır olmuştur. Bu isimlendirme bile esasen hem siyasal hem de toplumsal boyutta sürece nasıl yaklaşıldığını ortaya koymaktadır. Zira söz konusu isimlendirme ile demokratikleşme paketi dar bir çerçeveye oturtulmuş ve toplumun belirli bir bölümünün istekleri üzerine bina edilmiştir. Zamanın Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün, “İster terör, ister Güneydoğu, ister Kürt meselesi olarak ifade edilsin, bu Türkiye’nin birinci meselesidir. Mutlaka halledilmeli, fırsat kaçırılmamalıdır.”⁴⁵ şeklindeki beyanati,

44 T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, “Türkiye İlerleme Raporu 2013”, s.3. http://www.ab.gov.tr/files/2013%20ilerleme%20raporu/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf

45 Human Rights Watch, “Protestoyu Terör Suçu Saymak”, Kasım 2010, s.11, <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/turkey1110tuwebwcover.pdf>

bahsi geçen bakış açısını özetler mahiyettedir. 2009 yılında, yukarıda belirtilen uyum yasa paketlerinden başka, siyasal ve toplumsal düzeyde gelişen olumlu atmosfer, Türkiye'de yaşayan herkesin eşitlik anlayışı içinde hak ve özgürlüklerinin iyileştirileceği yönündeki inancı güçlendirmiştir. Yine aynı dönemlerde, demokratikleşme sürecinin yürütücü isimlerinden dönemin içişleri bakanı Beşir Atalay, "Vatandaşlarımızın demokratik haklarının genişletilmesi ve pekiştirilmesi, nerede yaşarsa yaşasın her vatandaşımızın kendisini devletin eşit ve hür ferdi olarak hissetmesini sağlamakla mümkündür,"⁴⁶ demek suretiyle kamunun bu yöndeki görevinin altını çizmiştir. Bu vurgu, Rawls tarafından ileri sürülen kuramın özünü oluşturmaktadır. Fakat devletin toplumda yaşanan bir takım anlaşmazlıkların veya gerilimlerin önüne geçememesi, bu yönde yürütülen siyaseti etkisiz kılmaktadır. Bu sorunun sebebi ise Türkiye'de bireyin devlet tarafından bir nesne olarak değerlendirilmesi, vatandaşlık hak ve ödevleri bağlamında aktif olarak siyasete katılması gereken bir özne olarak görülmemesidir. Dolayısıyla yapılan mevzuat değişikliklerinin birçoğu bireyin toplumsal ilişkileri üzerinde ciddi bir etkiye sebep olmamaktadır. Burada üstünde durulması gereken şey 'kamusal akıl' olmalıdır. Siyasal ve toplumsal alanda görüş birliğini yakalamanın temelinde bireysel akıl veya ideolojik siyasal akıl değil, herkesi kucaklayacak bir kamusal akıl yatmaktadır. Aşağıda mevzuat değişikliklerine dair verilen örneklerde görüleceği üzere, özellikle insan hakları alanında ciddi adımlar atılmasına rağmen, genel olarak beklentilerin karşılanmadığı açıktır. Bu durumun en temel sebebi, yapılan düzenlemelerin AB'yi tatmin edecek düzeyde ve kısa vadeli olarak planlanmasıdır. Oysa yapılması gereken en başta eşit vatandaşlık anlayışını yerleştirmek olmalıdır. Maalouf'un, "Başkalarını çoğu zaman en dar aidiyetleri içine sıkıştıran bizim bakışımız ve onları özgür kılacak da gene bizim bakışımızdır."⁴⁷ ifadesi bu noktada manidar durmaktadır. Oysa AB normları ve bu normlara yaklaşma arzusu ancak 'kamusal aklın' işler kılınmasına yönelik bir ilk adım sayılmalı, tarafların bu zihniyetle çaba göstermesi sağlanmalıdır. Örneğin, AB normlarına uyumlaştırma adına, yönetimde şeffaflık ve açıklık anlayışı gereği, vatandaşların bilgiye ulaşmalarının kolaylaştırılması için 09.10.2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Yasası düzenlenmiştir. 28 Eylül 2006 tarihli ve 5548 Sayılı Kanun ile Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) kurumunun kurulması için altyapı oluşturulmuştur. Kamu Denetçiliği Kurumu 29 Haziran 2012 tarihli ve 6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu ile kurulmuştur.⁴⁸ AB ile bütünleşme açısından önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. İnsan haklarına dair bir başka kurumsal gelişme ise 21.02.2012 tarihli ve 6332 Sayılı Kanunla Türkiye İnsan Hakları Kurumunun

46 Human Rights Watch, a.g.d., s.11.

47 Maalouf, a.g.e., 2016, s.24.

48 T.C. Resmi Gazete, Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, Kanun No. 6328, Sayı: 28338, 14 Haziran 2012, [http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120630.htm](http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120630.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120630.htm)

Gazi

Akademik
Bakış

113

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

kurulmuş olmasıdır.⁴⁹ Temel amacı insan haklarının geliştirilmesi ve güçlendirilmesi olan kurum ön çalışmalarını tamamlayarak 2013 itibariyle faaliyete geçmiştir. Tüm bu iyileştirmeler insan hakları alanında önemli gelişmelerdir. Lakin tarafların eşit şartlarda müzakere edemediği bir durumda, yapılan düzenlemeler, bir tarafın dilenirken diğer tarafın dayatması suretinde gerçekleşiyorsa, nihai kertede toplumsal barışa hizmet etmeyecektir.

1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimler Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Kanununun 58. maddesinin ikinci fıkrası, "Siyasi partiler ve adaylar tarafından yapılacak her türlü propaganda, Türkçenin yanı sıra farklı dil ve lehçelerde de yapılabilir,"⁵⁰ şeklinde yeniden düzenlenmiştir. 2820 sayılı Kanununun EK.1'inci maddesinin dört ve beşinci fıkraları ise, "Milletvekili genel seçimlerinde toplam geçerli oyların %3'ünden fazlasını alan siyasi partilere de devlet yardımı yapılır,"⁵¹ ibaresinin eklenmesiyle değiştirilmiştir. Yapılan bu düzenlemeler, AB'nin sıklıkla vurguladığı, demokrasinin daha geniş katılımı yaşatılması ve farklı siyasi görüşlere imkânlar verecek şekilde toplumun farklı kesimlerinin kucaklanması amacına hizmet eder mahiyettedir. Burada demokrasilerin vazgeçilmez unsurları olan siyasal partilere kamu ödeneğinin genişletilmesi siyasal tanınma ve temsil açısından önemli bir gelişmedir. AB'nin önemle üstünde durduğu bir başka husus ise ayrımcı tutum ve davranışlarının nefret suçu kapsamında yasaklanmış olmasıdır. Demokratikleşme paketi içinde söz konusu düzenleme, 5237 sayılı Kanununun 122. maddesinde yer almıştır. Hiç kimsenin dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığı sebebiyle ayrımcılığa tâbi tutulamayacağı açıkça belirtilmekte ve ayrımcılığa konu olan davranışların bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılması öngörülmektedir.⁵² Demokratikleşme paketi içinde 5237 sayılı Kanununun 113. maddesi başlığı ile birlikte yeniden düzenlenmiş ve hiç kimsenin dini inancı, düşünce ve kanaatlerinden veya yaşam tarzına ilişkin tercihlerinden ötürü kamu hizmetlerinden mahrum edilemeyeceği belirtilmiştir.⁵³

2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 6, 7, 11, 12, 23 ve 24. maddeleri değiştirilmiş, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin daha özgürce yapılabilmesinin önü açılmıştır. Bireylerin hak taleplerini çeşitli platformlarda

Görüş

Akademik
Bakış

114

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

- 49 T.C. Resmi Gazete, Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu, Kanun No. 6232, Sayı: 28339, 30 Haziran 2012, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120630.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120630.htm>
- 50 T.C. Resmi Gazete, Temel Hak ve Hürriyetlerin Geliştirilmesi Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No. 6529, Sayı: 28940, 02 Mart 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140313.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140313.htm>
- 51 T.C. Resmi Gazete, a.g.d.
- 52 T.C. Resmi Gazete, Türk Ceza Kanunu, Kanun No. 5237, Sayı 25611, 26 Eylül 2004, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041012.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041012.htm>
- 53 T.C. Resmi Gazete, a.g.d.

özgürce dile getirmeleri, hem sosyal hem siyasal alanlarda aktif olarak yer almalarının ön koşuludur. Ayrıca barışçıl toplanma ve gösteri yapabilme hakkı çerçevesinde, bir takım simge, dil veya kültürel pratiklerin kullanabilmesi sağlanmıştır. Bu bağlamda paket içinde yer alan bir başka düzenleme 14.10.1983 tarihli ve 2923 sayılı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanununun 2. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendine yapılan ekleme olup, "Özel Öğretim Kurumları Kanunu hükümlerine uygun olmak şartıyla Türk Vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerle eğitim ve öğretim yapmak amacıyla özel okul açabilir,"⁵⁴ hükmünü getirmektedir. Eğitim alanında yapılan diğer değişiklikler ise Millî Güvenlik Bilgisi dersinin eğitim-öğretim müfredatından çıkarılması ve seçmeli Kürtçe, Lazca, Abazaca, Adıgece, Kurmançî gibi dillerin 'Yaşayan Diller ve Lehçeler' dersi içinde okutulmasıdır.⁵⁵ Yukarıda değinildiği üzere Rawls adalet kuramında eğitim konusuna bilhassa önem vermekte ve her bireyin eğitim imkânlarından eşitçe yararlanmasını devletin ödevi olarak nitelendirmektedir. Burada dikkat çekilmesi gereken nokta şu ki, demokratik değerlerin sürekli hale getirilmesi ancak herkese eşit imkânlar sunan bir eğitim sisteminin sürekliliği ile sağlanabilir. Zira eğitim hakkı öncelikli temel haklar arasında yer almaktadır. Eğitimin diğer bir önemi ise, yukarıda anılan birçok hakkın gerçekleşmesinin en büyük aracı konumunda bulunmasıdır.⁵⁶

Türkiye'deki tartışmalarda eksik olan husus, karşılıklı anlayış ve eşitlik temelinde makul istençler noktasındadır. Günümüzün yeni anayasa ihtiyacı tartışmalarında da benzer bir durum gözlenmekte, taraflar uzlaşma anlayışından uzaklaşıp daha başlangıçta kimlik okuması yapmakta, sürece tarafgirce yaklaşmaktadır. AB'nin sıklıkla dile getirdiği, "siyasi görünüm bölünmüşlük arz etmeye devam etmektedir"⁵⁷ eleştirisi bu noktada önemlidir.

Sonuç

Türkiye'de millî-kimlik siyaseti hem siyasal hem toplumsal hayatta ciddi sınırlara sebep olmaktadır. 1990'lara kadar Türkiye'de ulus-devlet ideolojisinin gölgesinde ayrımcı dil ve söylemlerin hüküm sürdüğü bir evreden sonra, günümüzde farklı grupların ve toplulukların bir takım ihtiyaçlarının karşılanması

54 T. C. Resmi Gazete, Temel Hak ve Hürriyetlerin Geliştirilmesi Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No. 6529, Sayı: 28940, 02 Mart 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140313.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140313.htm>

55 Nurcan Kaya, "Türkiye'de Eğitim Sisteminde Renk, Etnik Köken, Dil, Din ve İnanç Temelli Ayrımcılık", Tarih Vakfı, Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, İstanbul, 2015, s.21.

56 T. Tarhanlı, "Ders Kitaplarında İnsan Hakları Projesi: İnsan Hakları Hukuku Açısından Genel Bir Değerlendirme", Tüzün, G. (Ed.) *Ders Kitaplarında İnsan Hakları Tarama Sonuçları II*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 2009, s.33.

57 T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, "Türkiye İlerleme Raporu 2015", s.3, http://www.ab.gov.tr/files/000_files/2015/11/2015_turkiye_raporu.pdf

Gaz

Akademik
Bakış

115

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

gerektiği fikri devlet nezdinde kabul görmektedir. Bu farkındalığın altında yatan itici güç kuşkusuz Türkiye'nin AB'ye tam üyelik arzudur. 1990'ların sonu itibarıyla ivme kazanan Türkiye-AB ilişkileri Türkiye'de siyasal ve sosyal hayatta büyük adımlar atılmasına önyak olmuştur. Çalışmada özetlendiği üzere birçok mevzuat değişikliğine gidilmiş, asimilasyoncu, yok sayan, aşağılama eğilimli politikalar terkedilmiş, farklılıklara yer verme eğilimi artmıştır. Ne var ki devletin yürüttüğü politikaların toplum katında arzu edilen karşılığı bulduğu söylenemez. Bunun en temel sebebi tanınma prensibinin eksikliğidir. İyi niyetle başlanan 'açılım' süreçlerini en başta gölgeleyen bu tanımama yok-sunludur ve günümüzde toplumsal barışın yerini yeniden çatışma ortamına bırakması bunun en somut kanıtı niteliğindedir.

Türkiye'de insan haklarını bir takım milli ve kültürel değerlerin gölgesinden çıkartamama, dolayısıyla kapsayıcı olma noktasında evrensel değerlerle harmanlayamama eksikliği mevcuttur. Bu sebeple toplumsal algı ve bilinçlenme gelişmemekte ve etnik (yerel) boyut içinde sıkışmaya devam etmektedir. Demokratikleşme süreci içerisinde atılan bu adımların şüphesiz önemi büyüktür. Fakat yapılan mevzuat değişikliklerine paralel toplumsal barışın tesisi gerçekleşmemekte, yasal gelişmeler pratik hayata yansıtılmamaktadır. Bunun en belirgin sebebi ise uzlaşma kültürünün toplumsal zemin bulamaması, toplumu oluşturan farklı kesimlerin birbirlerini kimliklerinden arındırılmış biçimde anlamaya yanaşmamasıdır. Nihai olarak, Rawls'un eşit vatandaşlık anlayışının ve 'örtüşen uzlaşma' tezinin, kimliklerden bağımsız, toplumsal işbirliğine dönük ve kapsayıcı olması üzerine düşünülmalıdır.

Kaynaklar

- AKTÜRK, Şener. "Etnik Kategori ve Milliyetçilik: Tek-Etnili, Çok-Etnili ve Gayri-Etnik Rejimler", *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Sayı38, 2006:23-53.
- BAUMANN, Gerd. *Çokkültürlülük Bilmecesi Ulusal, Etnik ve Dinsel Kimlikleri Yeniden Düşünmek*, (Çev. Işıl Demirakın), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2006.
- CAĞAPTAY, Soner. *Islam, Secularism, and Nationalism in Modern Turkey: Who is a Turk?*, Routledge, NY 2006.
- ÇELEBİ, A. *Avrupa: Halkların Siyasal Birliği*. Metis Yayınları, İstanbul 2002.
- EUROPEAN COUNCIL, Presidency Conclusions, Declaration on Human Rights, Annex V. Lüksembourg 28-29 June 1991.
- file:///C:/Users/asus/Downloads/1991_june_-_luxembourg_eng_.pdf
- HABERMAS, Jürgen. *Öteki Olmak, Ötekiyle Yaşamak*, (Çev. İlknur Akla), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.
- HABERMAS, J. "Citizenship and National Identity: Some Reflections on the Future of Europe", *Praxis International* 12, 1992:1-19.
- HUMAN RIGHTS WATCH, "Protestoyu Terör Suçu Saymak", Kasım 2010, <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/turkey1110tuwebwcover.pdf>

İKV, Amsterdam Antlaşması ile Eklenen Protokoller, B. Avrupa Birliği Antlaşması'na ve Avrupa Topuluğu'nu Kuran Antlaşma'ya Ek Protokoller <http://www.ikv.org.tr/images/files/A6-tr.pdf>

İKV, Avrupa Birliği Antlaşması, Avrupa Topluluklarını Kuran Antlaşmalar ve ilgili Bazı Kararları Değiştiren Nice Antlaşması, İKV, [http://www.ikv.org.tr/images/files/A7-tr\(1\).pdf](http://www.ikv.org.tr/images/files/A7-tr(1).pdf)

KADIOĞLU, Ayşe. "Vatandaşlığın Ulustan Arındırılması: Türkiye Örneği", Ayşe Kadioğlu (Haz.), *Vatandaşlığın Dönüşümü Üyelikten Haklara*, Metis Yayınları, İstanbul 2008.

KAYA, Nurcan. "Türkiye'de Eğitim Sisteminde Renk, Etnik Koken, Dil, Din ve İnanç Temelli Ayrımcılık", Tarih Vakfı, Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, İstanbul 2015.

KEYMAN, E. Fuat. "Türkiye'de Çokkültürlü Anayasal Vatandaşlık", Ayşe Kadioğlu (Haz.), *Vatandaşlığın Dönüşümü Üyelikten Haklara*, Metis Yayınları, İstanbul 2008.

KOCADOĞLU, Mehmet. *John Rawls Adalet Teorisi ve Temel Kavramlar*, İmaj Yayınevi, Ankara 2015.

KOHN, Hans. "Western and Eastern Nationalisms", John Hutchinson & Anthony D. Smith (Haz.), *Nationalism* Oxford University Press, Oxford 1994.

KUÇURADI, İonna. *The Idea and the Documents of Human Rights*, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 2015.

KYMLICKA, Will & W. Norman, "Return of the Citizen: A Survey of Recent Work on Citizenship Theory", (Haz.) R.Beiner, *Theorizing Citizenship*, State University of NY Press, Albany 1995.

MAALOUF, Amin. *Ölümcül Kimlikler*, (Çev. Aysel Bora) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2016.

ORAN, Baskın. *Türkiye'de Azınlıklar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.

RAWLS, John. *Siyasal Liberalizm* (Çev. Mehmet Fevzi Bilgin), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007.

RAWLS, John. "Justice as Fairness: Political Not Metaphysical", (Haz.) E. Samuel Freeman, *Collected Papers*, Harvard University Press, Cambridge 1999.

RAWLS, John. "The Law of Peoples", (Haz.) Stephen Shute & Susan Hurley, *On Human Rights*, Basic Books, NY 1993.

RAWLS, John. *A Theory of Justice*, Oxford University Press, Oxford 1985.

SASSEN, Saskia. "Towards Post-National and Denationalized Citizenship" E.İşin ve B.Turner (Haz.) *Handbook of Citizenship Studies*, Thousand Oaks, Londra 2003b.

SASSEN, Saskia. "Globalization of Denationalization?", *Review of International Political Economy*, Vol.10, No:1, 2003a:1-22.

SMITH, Anthony D. *Nationalism and Modernism*, Routledge, London 1998.

SOYSAL, Yasemin Nuhoğlu. *Limits of Citizenship Migrants and Postnational Membership in Europe*, The University of Chicago Press, Chicago 1994.

TARHANLI, T. "Ders Kitaplarında İnsan Hakları Projesi: İnsan Hakları Hukuku Açısından Genel Bir Değerlendirme", (Haz.) G. Tüzün, *Ders Kitaplarında İnsan Hakları Tarama Sonuçları II*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 2009.

TAYLOR, Charles. (2014) "Tanınma Politikası", Amy Gutman (haz.)

Çokkültürcülülük: Tanınma Politikası, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014.

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, "Türkiye İlerleme Raporu 2013", http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, "Türkiye İlerleme Raporu 2015", s.3, http://www.ab.gov.tr/files/000files/2015/11/2015_turkiye_raporu.pdf

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, "Türkiye İlerleme Raporu 2015", s. 9, http://www.ab.gov.tr/files/000files/2015/11/2015_turkiye_raporu.pdf

T.C. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, "Türkiye 2001 Yılı Ulusal Programı", <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=195=1>

T.C. Başbakanlık AB Genel Sekreterliği, "Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri" 2007, <http://www.ab.gov.tr/files/pub/abuyp.pdf>

T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, *Türkiye'de Siyasi Reform Uyum Paketleri ve Güncel Gelişmeler*, Ankara 2007.

T.C. Başbakanlık, AB Genel Sekreterliği, Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Antlaşma, Ankara, 2011, <http://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>

T.C. Resmi Gazete, Terörle Mücadele Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No: 5532, Sayı 26232, 18 Temmuz 2006, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060718.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060718.htm>

T.C. Resmi Gazete, Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, Kanun No. 6328, Sayı: 28338, 14 Haziran 2012, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120630.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120630.htm>

T.C. Resmi Gazete, Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu, Kanun No. 6232, Sayı: 28339, 30 Haziran 2012, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120630.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120630.htm>

T.C. Resmi Gazete, Temel Hak ve Hürriyetlerin Geliştirilmesi Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No. 6529, Sayı: 28940, 02 Mart 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140313.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140313.htm>

Görüş

Akademik
Bakış

118

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

T.C. Resmi Gazete, Türk Ceza Kanunu, Kanun No. 5237, Sayı: 25611, 26 Eylül 2004, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041012.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041012.htm>

T.C. Resmi Gazete, Temel Hak ve Hürriyetlerin Geliştirilmesi Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No. 6529, Sayı: 28940, 02 Mart 2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140313.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140313.htm>

T.C. Resmi Gazete, Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, Kanun No. 4708, Sayı: 24556, 3 Ekim 2001, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/10/20011017m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/10/20011017m1.htm>

Extended Abstract

Turkey's ambition to attain international standards of human rights is closely related to the idea of integration with the west and its values. One of these is the EU accession process which has an undeniable role in Turkey's steps towards meeting criteria in human rights accords. However, Turkey's efforts to improve its human rights policies in line with its EU membership goal also means Turkey's trial with Turkish identity and Turkish nationalism. Due to its obligations arising from EU candidacy, the country has put forward a great amount of legislation. Although currently in a standstill, Turkey has harmonized its laws on human rights with the EU standards by legislations called the EU Adjustment Law Packages or the Reform Packages. Among these are the 9 Adjustment Packages enacted in 2002-2004, the comprehensive constitutional amendment packages enacted in 2001, 2004, 2010, four comprehensive legal reform packages, and finally, the democratization package introduced in 2013. The adjustment laws relate to many areas, from the Turkish Criminal Law to the Press Law, from the Civil Law to the Anti-Terror Law, from the Associations Law to the Turkish Constitution.

However, current developments have shown the failure of the process, which has currently come to a deadlock. Behind this, as emphasized in this study, lies two important issues. First, the process is handled with a narrow focus on first generation rights. As strengthening democratic principles is not solely based on universal suffrage but also the right to freedom of religion, education in different languages etc. As a result protection of the rights also requires protection of culture, which comes along only with a democratic decision-making mechanism. That is why, the study debates this confrontation alongside The Theory of Justice introduced by Rawls. Rawls emphasizes the need of an understanding of equal citizenship built on mutual respect and

reciprocity with a public reasoning. This brings the subject to the second issue which requires negotiation among the parties, not bargaining. However in Turkey the rights granted are mostly towards certain segments of the society forwarded with good intentions however subject to some bargaining. Political and cultural participation is significant for the compatibility of a society which must rest on treatment of equality, not imposing uniformity via legitimizing the dominant culture while subordinating others. In Turkey, the idea of meeting different expectations of different groups and communities at state level has matured. The driving force behind this matureness is the countries EU bid. A great some of legislation has been put forward in establishing peaceful settlements. However, as addressed in this study the process is sustained via bargaining, rather than negotiation, which does not satisfy parties at certain level and scope. Nonetheless, the government's inability of preventing the re-occurring social disagreements or even tensions deactivates the cited policies. The reason of this problem is that, in Turkey, citizens are viewed as objects instead of subjects that would actively participate in politics for their rights and duties. This is why many of the enacted regulations do not result in serious impacts on social relationships of individuals. The 'public reason' should be emphasized at this point. Achieving a social consensus demands essentially the establishment of the public reason, not the individual or political reason.

It is evident that both the political and social landscape still remains occupied by a mainstream culture in Turkey. The problem arises from the lack of integrating the civil society within this process. The inclusion of different segments requires to be represented via different parts of the civil society or otherwise the consensus reached at political level does not meet or touch the grassroots. No matter how much improvements are made due to legislative acts, which a great amount of examples have been given in this study, it is at utmost important to make them visible through realization, information and embracement by different groups in the society. This can be achieved by a citizenship model embracing all members of the society.

Göz

Akademik
Bakış

120

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017